

(۲) www.ketab.ir

عباس پسندیده

سرشناسه: پسنديده، عباس، ۱۳۴۸ -

Abbas Pasandide

عنوان و نام پديدآور: فقه الحديث (۲) / عباس پسنديده (برای دانشگاه قرآن و حديث، مشخصات نشر: قم: موسسه علمی - فرهنگي دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۷. مشخصات ظاهري: ۲۰۰ ص: نبودار.

ISBN (eet): 978 - 622 - 207 - 074 - 8

ISBN: 978 - 622 - 207 - 073 - 1

وضعيت فهرست نویسی: فینیا

یادداشت: این اثر با حمایت مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور تدوین شده است. یادداشت: کتابنامه: ص (۱۹۱) - ۱۲۰۰، همچنین به صورت زیر نویس.

موضوع: حدیث - علم الدرایه

موضوع: Hadith -- *Ilm al - Dirayah

شناسه افزوده: دانشگاه قرآن و حدیث

University Quran & Hadith

شناسه افزوده: موسسه علمی - فرهنگي دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر

شناسه افزوده: ایران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۷۵/ب/۱۰۹ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۶

شماره کتاب شناسی ملی: ۵۶۱۹۹۱۵

۱۱۴۰۱۳۹۸۰۰۵۰۵۵

دانشگاه قرآن و حدیث

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور

فقه الحديث (۲)

حجت الاسلام والمسلمین عباس پسنديده

(استادیار دانشگاه قرآن و حدیث)

ارزیاب: احمد غلامعلی • ویراستار: مرتضی بهرامی خشنودی • مهندسی: آرزو مهدی خوش رفتار اکرم

ناشر: موسسه انتشاراتی دارالحدیث • چاپ: پنجم / ۱۴۰۰ • چاپخانه: بوستان کتاب

شمارگان: ۱۰۰۰ • شابک: ۱-۰۷۳-۰۷-۲۰۷-۶۲۲-۹۷۸

دانشگاه قرآن و حدیث

محل پخش: دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۰۲۵ ۳۷۷۴۰۵۲۳

فاکس: ۰۲۵ ۳۷۷۴۰۵۷۱ / ص: پ ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹، تلفن: ۰۲۵ ۳۷۷۴۰۵۴۵

شهری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی، صحن کاشانی، تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲

<http://darolhadith.ir>

این اثر با حمایت مرکز هماهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور تدوین و به عنوان منبع آموزشی درس فقه الحديث (۲) رشته علوم قرآن و حدیث معرفی شده است.

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

۵۱۰

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۹
درس یکم: کلیات.....	۱۳
جایگاه فقه الحدیث (۲).....	۱۳
فهم مقصود و انواع آن.....	۱۵
نقش قرینه در فهم مقصود.....	۱۶
انواع قرینه‌ها.....	۱۷
نقش فهم بشری در حدیث پژوهی.....	۱۸
مباحث درس فقه الحدیث (۲).....	۱۹

فصل اول: قرینه پیوسته

درس دوم: قرینه پیوسته و استوارسازی متن.....	۲۵
کارکردهای قرینه پیوسته.....	۲۵
۱. استوارسازی متن.....	۲۶
الف - تشخیص کلمه صحیح.....	۲۷
ب - تعیین ریشه کلمه.....	۲۸
ج - تعیین وزن کلمه.....	۲۹
د - تعیین حرکات کلمه.....	۳۴
درس سوم: قرینه پیوسته و آشکارسازی معنا.....	۴۱
۲. آشکارسازی معنا.....	۴۱
الف - قرینه‌های مقصود مطابق.....	۴۲
الف - ۱. قرینه معینه.....	۴۲
نمونه یکم: واژه «عین».....	۴۳
نمونه دوم: واژه «جار».....	۴۴
الف - ۲. قرینه تضمین.....	۴۶
ب - قرینه‌های مقصود متمایز.....	۴۸

۴۸	ب - ۱. قرینه صارفه
۵۱	ب - ۲. قرینه سؤال راوی
۵۲	ب - ۳. قرینه تعلیل
۵۷	درس چهارم: اسباب ورود (۱)
۵۷	ب - ۴. قرینه «سبب ورود حدیث»
۵۸	ضرورت بررسی سبب ورود
۶۰	کارکردهای اسباب ورود حدیث
۶۰	۱. تفکیک قضایای حقیقه از شخصیه
۶۱	نمونه یکم
۶۳	نمونه دوم
۶۷	درس پنجم: اسباب ورود (۲)
۶۷	۲. رفع تعارض و تنافی
۶۸	نمونه یکم: انتفاع از مردار
۶۹	نمونه دوم: عذاب شدن مرده
۷۰	۳. تبیین موضوع و احکم
۷۱	نمونه یکم: توضیح به قرص
۷۱	نمونه دوم: اجاره کردن سرزمین
۷۲	۴. رفع اجمال
۷۳	نمونه یکم: یاری جویی از «نسل»
۷۴	نمونه دوم: نهی از اختصار
۷۷	درس ششم: اسباب ورود (۳)
۷۷	۵. فهم اجتماعی مقصود
۷۹	نمونه یکم: حساب کردن
۸۰	نمونه دوم: سبک پوشش
۸۱	نمونه سوم: حدیث «عَمَّا قَلِيلٍ تَحْضُونَ»
۸۲	نمونه چهارم: حدیث «غَلَى كُلِّ امْرِئٍ مَا اكْتَسَبَ»

فصل دوم: قرینه ناپیوسته

۸۷	درس هفتم: متون مشابه
۸۷	قرینه ناپیوسته
۸۸	قرینه ناپیوسته حدیثی و انواع آن
۸۹	کارکردهای مشابه‌یابی
۹۰	۱. استوارسازی حدیث
۹۰	الف - استوارسازی سند

پیش‌گفتار

جایگاه حدیث در علوم اسلامی، چنان است که می‌توان آن را مادر بسیاری از علوم اسلامی یا همه آن‌ها شمرد.^۱ افزون بر این، یکی از مهم‌ترین مسائل روز، حرکت به سوی علوم انسانی با رویکرد اسلامی است و در این عرصه نیز حدیث، در کنار قرآن کریم، گنجینه‌ای عظیم و گران‌سنگ برای تولید دانش در قلمرو علوم اسلامی و انسانی است؛ اما باید دانست که دانش، در حدیث، نهفته و پنهان است، به این‌که به صورت نظریه‌های علمی ارائه شده باشد.

در صحنه عمل و کاربرد نیز حدیث، قابلیت و ظرفیت فراوانی برای ارائه برنامه‌های کاربردی جهت ساخت یک زندگی خوب دارد؛ اما این آموزه‌های کاربردی نیز در میان سخنان گهربار معصومان علیهم‌السلام نهفته‌اند و الگوهای مختلف رفتاری را باید از این سخنان استخراج و تدوین کرد و رسیدن به این هدف، نیازمند فهم حدیث است که از یک سو بر خواندن مکرر و مستمر متون روایی تکیه دارد و از سوی دیگر، دارای روش‌هایی برای قاعده‌مند کردن این تلاش است. این جا است که پای نقش بی‌بدیل «فقه الحدیث» به میان می‌آید.

فقه الحدیث، کلید فهم معارف دین و فن کشف نظریه‌های علمی و برنامه‌های کاربردی است. بدون فقه الحدیث، امکان بهره‌گیری درست و کارگشا از حدیث وجود ندارد. از این رو، آگاهی از روش فهم حدیث و مهارت در کاربست آن، یکی از مسائل مهم برای پژوهشگران در حوزه مطالعات اسلامی است.

تا پیش از طرح تجمیع رشته‌های مختلف علوم قرآن و حدیث، درس فقه الحدیث یکی

۱. بخشی از پیام مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای (مد ظله العالی) به مناسبت افتتاح رسمی دار الحدیث در آبان ۱۳۷۴ شمسی.

از کم‌عمق‌ترین و کم‌حجم‌ترین درس‌ها بود. با ورود دانشگاه قرآن و حدیث (که در آن زمان دانشکده علوم حدیث خوانده می‌شد)، مجموعه سرفصل‌های حدیثی به ویژه فقه الحدیث، مورد اهتمام خاص قرار گرفت. خوش‌بختانه در بازنگری سرفصل‌های دوره کارشناسی رشته‌های علوم قرآن و حدیث، موضوع فقه الحدیث مورد توجه ویژه طراحان قرار گرفت و چهار درس با ظرفیت هشت واحد، به این موضوع اختصاص یافت. با توجه به ویژگی‌های مقطع کارشناسی، مجموعه مباحث فقه الحدیثی لازم برای این مقطع، در چهار درس توزیع شده تا دانش‌جویان به مرور و با تفصیل بیشتر، با مجموعه مباحث آشنا شوند. بدیهی است که طراحان فقه الحدیث در مقطع‌های ارشد و دکتری، باید سطوح عمیق‌تر فهم حدیث را شامل شود.

در درس‌نامه فقه الحدیث (۱)، برخی مباحث مقدماتی، مبانی و پیشینه فقه الحدیث و نیز مباحث مرتبط با فهم متن (شامل فهم مفردات و فهم ترکیبات) مطرح شد و اینک «درس‌نامه فقه الحدیث (۲)» در دست شما است که به موضوع قرینه‌ها و نقش آن‌ها در فهم متون دینی می‌پردازد. در فرآیند فهم حدیث، قرینه‌ها، از یک سو به فهم مفردات و ترکیبات کمک می‌کنند و از سوی دیگر، هر جا که مقصود گریخته با معنای ظاهری کلام در تعارض باشد، ما را در یافتن مقصود نهایی معصوم علیه السلام، یاری می‌رسانند. البته میزان نقش‌آفرینی قرینه در هر یک از این دو، متفاوت است. فهم حدیث، در قسمت فهم مفردات و ترکیبات، گاهی متوقف بر قرینه است، نه همیشه؛ اما در قسمت فهم مقصودی که متمایز از ظهور کلام باشد، بدون قرینه، دست‌یابی به آن ممکن نیست.

چنان‌که در درس نخست توضیح داده شده، چارچوب کتاب حاضر بر اساس بحث قرینه‌ها، ابتکاری است و در منابع پیشین به چشم نمی‌خورد؛ ولی از آن جا که این کتاب، اثری تدوینی است، در تألیف آن، از منابع فقه الحدیث موجود به ویژه روش فهم حدیث (به قلم عبد الهادی مسعودی) و منطق فهم حدیث (به قلم سید کاظم طباطبایی) بیش‌ترین استفاده شده است.

در این جا، بر خود لازم می‌دانم از همه کسانی که در تدوین این اثر نقش داشته‌اند،